

*“**Đ** **đ** **ng** **H** **Chí Minh**”, **đ** **n** **nay**, **v** **n** **ch** **là** **m** **t** **kh** **u** **h** **u** **suông**. **Không** **có** **m** **t** **n** **i** **dung** **c** **th** **nào** **c**”*

Trong bài viết “Khen quá , không nên!”, Bùi Tín nêu lên nghi vấn về sự kiện Võ Nguyên Giáp được Hái đáng Hoàng gia Anh vinh danh là một trong những nhân vật quân sự lớn nhất thế kỷ 20 vào năm 1992. Tôi không rành về quân sự và cũng quá bận báu để tìm hiểu về thực vụ chuyển vinh danh này thế nào. Tôi chỉ muốn nhân bài viết của Bùi Tín đưa ra một vấn đề khác: bình sùng bái cá nhân.

Theo Max Weber, về phương diện chính trị, có ba kiểu quy định chính: truyền thống (traditional), pháp lý-duy lý (rational-legal) và sự lôi cuốn (charismatic). Tất cả các chế độ cũ ng sán đáu ra đời sau các cuộc cách mạng công páchính quy định bằng bộ luật, do đó, hai yếu tố đầu, truyền thống và pháp lý, coi như không có. Chỉ còn yếu tố cuối: Để thu hút sự ủng hộ của quần chúng, họ phải biến họ thành một sự lôi cuốn của một nhân vật; và để có sự lôi cuốn như thế, họ phải đặt trọng tâm vào tuyên truyền; trong tuyên truyền, họ đặt trọng tâm vào chính sách thần thánh hoá đáng và các lãnh tụ của đáng. Họ quy là tất cả các chế độ cũ ng sán đáu có một đức điểm giống nhau: sùng bái.

Nói đến sùng bái là nói đến tôn giáo. Trên lý thuyết, cũ ng sán đáng i nghĩa và thù nghĩa với các tôn giáo, nhưng trên thực tế, các chế độ cũ ng sán đáng xây dựng quy định luật của mình theo mô

hình của các tôn giáo, bao gồm ba yếu tố chính: mặt, tính lý tưởng: xây dựng mặt xã hội của người không có giai cấp trên toàn thế giới; hai, tính phổ quát: không phải chỉ giới phóng mặt dân tộc mà còn cả nhân loại; và cuối cùng, ba, tính sùng bái, đó, mặt lãnh tụ đưa biến thành người.

Người đi tiên phong trong mặt của tôn giáo hoá chủ này chắc chắn là Lenin. Nhưng người hoàn chỉnh nó là Stalin. Với Stalin, sự sùng bái đảng và sùng bái lãnh tụ biến thành sự sùng bái đối với cá nhân. Đó là mặt yếu tố mới. Trước, mặt chủ quân chủ đưa đến xây dựng trên cơ sở ít nhất có tính thần quyền, đó ngôi vua được linh thiêng hoá, gọi là thiên mệnh: Vua là con Trời. Vua nào cũng là con Trời. Mặt người phải vâng lời và trung thành với vua không phải vì tài năng hay cá tính của ông mà là vì: ông là con Trời. Vậy thôi. Đảng của người không huyênh hoang hoá hay thần thánh hoá ngôi vua. Chủ tịch hay Tổng bí thư. Họ chủ nhập vào người đang giữ chức Chủ tịch hay Tổng bí thư. Nói như Khrushchev, trong bản cáo trạng dành cho Stalin vào năm 1956, đây việc sùng bái lãnh tụ biến thành việc sùng bái cá nhân.

Nhưng không phải lãnh tụ nào cũng được huyênh hoang hoá hay thần thánh hoá. Trước những hợp của Stalin (và với mặt mặt đó, Kim Chính Nhật ở Bắc Hàn hiện nay), các lãnh tụ được thần thánh hoá là những người sáng lập đảng và nhà nước, từ Mao Trạch Đông đến Hồ Chí Minh, từ Fidel Castro đến Kim Nhật Thành, v.v...

Theo E.A. Rees, trong bài “Leader Cults: varieties, preconditions and functions” in trong cuốn “The Leader Culture in Communist Dictatorship” (Palgrave Macmillan, 2004, tr. 10), chỉ ra rằng để thần thánh hoá lãnh tụ ở đâu cũng giống nhau: mặt, xuất bản các bài viết hoặc bài nói chuyện của họ thành sách để làm “kim chỉ nam” cho các nước; hai, thêm một tiểu sử của họ; ba, đảng tưởng và lấy tên họ đặt cho địa phương, trường học hoặc công trường, công xưởng; bốn, sinh nhật của họ được tổ chức rất trọng thể; và năm, khi họ chết thì người họ được biến thành vị thần bệ o tàng. Xin nói thêm, với những lãnh tụ lớn, xác họ sẽ được ướp và đặt trong lăng để người người chiêm ngưỡng! Ngoài ra, người ta còn không ngừng phát động các chiến dịch làm thơ viết văn so sánh với các nhà vĩ đại.

So với những lãnh tụ khác, việc thần thánh hoá Hồ Chí Minh, ngoài các điểm chung nêu trên, có một điểm đặc biệt. Thế nhất, ăn theo Stalin và Mao Trạch Đông. Ngay từ đầu, Hồ Chí Minh đã tự gán cho mình vai trò của ông là ở Việt Nam. Sản phẩm thế giới cũng như phương pháp diễn lý thuyết, ông học cho Stalin và Mao Trạch Đông. Với họ, ông chỉ là học trò, mặt và á thánh. Thế hai, tên đảng truyền thống và cách xưng hô Việt Nam, Hồ Chí Minh trở thành “Bác” của các nước. Ở Liên Xô, hình ảnh của Stalin là hình ảnh mặt và Tổng tư lệnh uy nghi; ở Trung Quốc, Mao Trạch Đông là mặt và Chủ tịch có chủ thuyết riêng; ở Việt Nam, Hồ Chí Minh là mặt ông Bác hiện hành và nhân hậu. Thế ba, ở Hồ Chí Minh, yếu tố “độc” được nhấn mạnh mặt cách để

biết, không phải chỉ lòng yêu nước hay thẩm ng dân mà còn cung cách xử thế, và nhất là, đối với thẩm ng đối thân của ông. Khi yêu từ “độc” độc nh&#n m&#nh, tính chất cách m&#ng độc hoà quy&#n và tính chất nho sĩ và hi&#n sĩ; với chúng, H&# Chí Minh mới đi chút uy nghi với n&# th&#y H&# Stalin và Mao Tr&#ch Đông; bù lại, ông, có sự gần gũi mà nh&ng ng&#i kia không có. Thế thì, trong khi với thẩm n thánh hoá Stalin và Mao Tr&#ch Đông là do cảm thấy máy đ&ng và nhà n&#c; trong với thẩm n thánh hoá H&# Chí Minh còn bàn tay của chính ông nhúng vào qua với từ yêu cầu ng&#i khác gọi mình là “Bác” và nhất là, với từ mình viết sách ca tụng mình. Lý do, có lẽ vào năm 1945, khi mới lên cầm quyền, bộ máy đ&ng và nhà n&#c ở Việt Nam còn quá yếu, trình độ cán bộ thấp, H&# Chí Minh buộc phải từ mình ra tay chăng?

Ngày trước, lúc H&# Chí Minh còn sống, với thẩm n thánh hoá ông độc sự đ&ng nh&# mới nhu cầu để đoàn kết đ&ng, nhà n&#c và xã hội, để nâng cao lòng tự hào dân tộc, để khích đ&ng tinh thần của quần chúng, và cũng để nô lệ hoá quần chúng. Sau này, khi h&# thế ng các n&#c xã hội chủ nghĩa đã sụp đổ, lý tưởng cộng sản đã tan tành, bộ ng giá trị cách m&#ng bộ lung lay, các huy&#n tho&#i và độc lập và từ do trở thành thoi thóp, đ&ng Cộng sản biến hình như “Bác H&#” thành từ tượng ng H&# Chí Minh, rồi đó, vai trò của ý thức h&# mới bắt đầu vai trò của hình ảnh; tính duy lý độc để cao hơn quan hệ gia đình hay thân tộc. Nh&ng tôi sợ là h&# không thành công. H&# Chí Minh chỉ là một ng&#i hành đ&ng. Ông không có khiêu vũ lý thuyết. Ông biết đi u đó và thả nh&#n đi u đó ngay từ thời kháng chiến chống Pháp lúc tuyên bố mới với n&# quan trọng đã độc Stalin và Mao Tr&#ch Đông nói h&#t rồi, ông không còn gì để thêm nữa. Thế nh&ng cuốn sách hay nh&ng bài phát biểu của ông và ông gần gũi ông, khó có ai có hy vọng xây đ&ng nên độc một h&# thế ng từ tượng m&#ch lịch, sâu sắc và có sức thuyết phục. Hu&ng gì bây giờ còn chút nh&#t tình nh&#y ra để m&# trách công với đó chỉ là đám nh&#nh bộ và bộ tài. Thành ra, cái gọi là “từ tượng ng H&# Chí Minh”, đến nay, với chỉ là một kh&#u hi&#u suông. Không có một nội dung cụ thể nào cả.

Đi u cần chú ý là, ở Việt Nam, ngoài H&# Chí Minh – ng&#i độc thẩm n thánh hoá, chỉ có một ng&#i duy nhất độc huy&#n tho&#i hoá: Đó là Võ Nguyên Giáp. Lê Du&#n: không có. Tr&#ng Chinh: không có. Phạm Văn Đ&ng: cũng không có. Chỉ có một mình Võ Nguyên Giáp là có thể t&#n huy&#n tho&#i.

Thật ra, đi u đó cũng dễ hiểu. Nh&ng kể tích của Võ Nguyên Giáp trong hai cuộc chiến 1946-54 và 1954-75 với độc cụ thể gì chú ý, rồi để đi vào huy&#n tho&#i. Tuy nhiên, cũng nên lưu ý đi u này: trước đây, nh&ng huy&#n tho&#i này chỉ độc truy&#n tụng râm ran trong dư luận chứ không hề độc đăng tải công khai trên báo chí. Thế m&#chí, có thể gian, hơn nữa, thể gian khá dài, với nh&#c đến tên Võ Nguyên Giáp cũng gây nên nh&#u ái ng&#i. Bởi vậy, sự rút h&#p lý luận chúng ta để câu hỏi: Tại sao gần đây nh&ng câu chuyện có tính giai thoại về Võ Nguyên Giáp lại nổi r&# đến vậy? Ở đâu cũng có. Báo in: Có. Báo m&#ng: Có. Sau với n&# r&#y có đ&ng cụ gì không? Tôi nghĩ là có. Tuy Võ Nguyên Giáp thế nh&ng có nh&ng phát biểu đi ng&#c lịch chỉ truy&#ng của Bộ chính trị, nh&ng, theo tôi, đ&ng Cộng sản với n&#c n, rồi cụ thể hình ảnh của ông,

m&#t ng&#i chi&#n th&#ng vang d&#i trong hai cu&#c chi&#n tranh l&#n. Đ&# làm gì? Đ&# g&#i cho qu&#n chúng nh&# đ&#n truy&#n th&#ng ch&#ng ngo&#i xâm ngày tr&#c. N&#u không, ch&# nhìn vào hi&#n t&#i, có khi dân chúng ch&# th&#y m&#t đám hèn.

Võ Nguyên Giáp là ng&#i duy nh&#t &# Vi&#t Nam hi&#n nay, v&#i nh&#ng huy&#n tho&#i chung quanh ông, làm m&#t đ&#u n&#i v&#i quá kh&# hào hùng tr&#c đây. Đó là t&#t c&# nh&#ng gì đ&#ng C&#ng s&#n – đang ph&#i cúi mình tr&#c m&#t Trung Qu&#c hung hãn và b&#o ng&#c – đang c&#n.

Ngày tr&#c, đ&#ng C&#ng s&#n xây đ&#ng quy&#n l&#c trên huy&#n tho&#i m&#t th&# gi&#i đ&#i đ&#ng và vi&#n t&#ng m&#t đ&#t n&#c đ&#c l&#p và giàu m&#nh trong t&#ng lai. Bây gi&#, h&# l&#i âm m&#u c&#ng c&# quy&#n l&#c c&#a mình trên hào quang và huy&#n tho&#i c&#a quá kh&#.

Cái hào quang và huy&#n tho&#i &#y l&#i đ&#c xây đ&#ng trên m&#t ng&#i đang n&#m trong l&#ng và m&#t ng&#i đã 100 tu&#i!

K&# cũng mong manh l&#m, ph&#i không?